

Türkiye'de Mizah Kültürünün Gelişimi ve Baattin

İçeriği Yazan: [Hasan Ray](#) [1] Zaman: Pzt, 23/12/2013 - 12:44

Yazar: Hasan RAY

Yazının Yazıldığı Tarih: 20-21.12.2013

Türkiye'de Mizah Kültürünün Gelişimi

Popüler Kültüre Kurban Mı Oluyor?

Türkiye topraklarında mizah yayıncılığına ilk örnek, 1868 yılında Ali Raşit ve Filip Efendiler tarafından çıkarılan Terakki gazetesinin, haftada bir verdiği mizah eki Letaif-i Asar'dır. [1] Pek fazla ilgi görmemesi dolayısıyla bilinirliği yoktur.

Çağdaş anlamda ilk mizahi yayın örneği Diyojen'dir. Teodor Kasap tarafından Kasım 1870'te çıkarılmaya başlanan 'Diyojen', Osmanlı'da bağımsız olarak yayınlanan ilk mizah gazetesidir. [2] Diyojen'i "Hayâl", "Çingiraklı Tatar", "Kahkaha" ve "Çaylak" dergileri takip etmiştir. İstibdat Dönemi'nde mizah yayıncılığı kesintiye uğramış ve Osmanlı dışındaki noktalarda (Paris, Kahire vb.) yayınlanmaya başlamıştır.

İstibdat Dönemi'nde kesintiye uğrayan mizah, II. Meşrutiyet dönemi ile devamlılığını sürdürmüştür. 2. Meşrutiyet'in ilan edildiği 23 Temmuz 1908'den bir hafta sonra ilk mizah dergisi Zıdır çıkar. Yıl bitene kadar 41 mizah dergisi çıkarken, ertesi yıl yalnızca 8 dergi yayımlanır. Bunun nedeni, İttihat ve Terakki'cilerin iktidara geldikten sonra muhalefeti "gereksiz" görmesidir. 1910-11 yıllarında bu sayı 30'a yükselir. Bunun nedeni ise mizahın hiçbir zaman iktidara gelmemesi, hep muhalefette kalmasıdır. İktidarın güçlü bir sansür uygulamaya başlaması ile dergi sayısı 1912'de 3'e, 1913'te 1'e düşer. [3]

İlerleyen zamanlarda (1919-1923) "Diken", "Güleryüz", "Aydede" ve "Akbaba" gibi dergiler "çağdaş mizah"ın başarılı isimleri olmuştur.

Özellikle Yusuf Ziya Ortaç ve Orhan Seyfi Orhon tarafından kurulan "Akbaba" dönem dönem yayın hayatına ara verse de (1931-1933, 1950-1951) uzun yayın yapan mizah dergisi olmuştur.

1947 yılına gelindiğinde Marko Paşa edebiyat sahnesine çıkmıştır. Aziz Nesin, Mim Uykusuz, Rıfat Ilgaz ve Sabahattin Ali'nin kurduğu ve 1945-1950 yılları arasında çıkan Marko Paşa, sosyalist bir kimliğe sahiptir. [4] İnönü CHP'sini alaycı ve sert bir üslupla eleştirir, "söylenmeyenleri" söylerdi.

60 bine varan tirajı [\[5\]](#) ile Türk mizahının ve yayıncılığının temel taşlarından birisi olmuştur. Bu tirajın sebepleri arasında şüphesiz derginin samimiyeti ve halka yakın üslubu vardır.

Sert üslubu nedeniyle siyasetin çarkları arasında ezilen ve kapatılan Marko Paşa'yı Merhumpasha, Malumpasha, Yedi-Sekiz Hasan Paşa, Hür Marko Paşa, Bizim Paşa, Ali Baba ve Kırk Haramiler gibi dergiler izledi.

1954 yılında çıkarılan Tef Dergisi ve 1956 Turhan Selçuk ve İlhan Selçuk'un beraber çıkardıkları 'Dolmuş' Dergisi mizah kültürünün en önemli dergilerinden biri olmuşlardır. Mizah ekolü olan dergiler Adnan Tahir, Adnan Veli, Alpaçın, Aziz Nesin, Bedii Faik, Bülent Oran, Çetin Altan, İlhan Engin, Haldun Taner, Halit Kıvanç, Melih Cevdet Anday, Orhan Boran, Reşat Ekrem Koçu, Rifat Ilgaz, Selami İzzet Sedes, Suavi Sualp, Yalçın Kaya, Zahir Güvemli [\[6\]](#), Turhan Selçuk, Ferruh Doğan, Ali Ulvi Ersoy, Tonguç, Oğuz Aral, Eflatun Nuri, Mustafa Eremektar (MISTIK) ve Sinan Bıçakçioğlu [\[7\]](#) gibi duayen yazar ve çizer ismi bünyesinde barındırmıştır.

70'lerin başında Haldun Simavi'nin Gün gazetesinde çeyrek sayfalık Gırgır köşesini hazırlayan Oğuz Aral beğenilince önce haftalık seçmeler ek olarak yayımlanmaya başladı. [\[8\]](#) 26 Ağustos 1972 de Oğuz Aral yönetiminde yayın hayatına başlayan Gırgır, Türk mizah tarihinin ve edebiyatının en önemli parçası olmuştur.

500 bine ulaşan tirajıyla Türkiye'de gelmiş geçmiş en çok satan mizah dergisi [\[9\]](#) ünvanını elinde bulunduran Gırgır, Tekin Aral, İsmet Çelik, Nuri Kurtcebe, Engin Ergönültaş, İlban Ertem, İrfan Sayar, Necdet Şen, Suat Gönülay, Gürcan Özkan, Cevat Özer, Atilla Atalay, Latif Demirci, Sarkis Paçacı, Hasan Kaçan, Bülent Morgök, Galip Tekin, Mehmet Çağçağ, Metin Üstündağ, Can Barslan, Uğur Durak, Behiç Pek, Cihan Demirci, Mehmet Polat, MimUykusuz, Özden Öğrük, Ramize Erer, Gani Müjde, Tuncay Akgün, Birol Bayram, İlhan Özsoy, Bülent Arabacıoğlu [\[10\]](#) gibi Türk mizahına yazı ve çizimleriyle yön veren isimleri bünyesinde bulundurmıştır. ABD'nin Mad ve SSCB'nin Krokodil dergilerinin ardından dünyanın en çok satan üçüncü dergisi olmuştur. [\[11\]](#)

1978 yılına gelindiğinde Gırgır'dan ayrılan Engin Ergönültaş ve arkadaşları Mikrop Dergisi'ni çıkarmaya başladılar. Gırgır'dan kopmanın nedeni olarak "ideolojik" farklılıklar gösterildi. Nihayetinde Mikrop'çular Gırgır'a geri dönmek zorunda kaldı.

1985 yılında Gırgır'dan ayrılan Şükrü Yavuz, Mehmet Çağçağ, Tuncay Akgün, Suat Gönülay, Can Barslan ve Gani Müjde gibi mizahçılar Gırgır'dan ayrılarak Limon Dergisi'ni kurdular. 1991'de kadrosundaki bazı kopmaların ardından aldığı Leman adını almıştır. Bu derginin çocuğu Penguen Eylül 2002'de, torunu Uykusuz Eylül 2007'de doğmuştur. [\[12\]](#)

1989 yılında yine Gırgır'dan ayrılan Latif Demirci, Hasan Kaçan, Sayar, Bülent Üstün, Ramize Erer, Latif Demirci, Hasan Kaçan, Bülent Arabacıoğlu, İlban Ertem, Galip Tekin, Atilla Atalay gibi yazar ve çizerler Hıbr Dergisi'ni kurdular. Ancak dergi imkansızlıklarla ve medya ile mücadele edemeyerek önce ismini değiştirdi (H.B.R Maymun) ve sonrasında yayın hayatına son verdi. (1998)

Derginin el değiştirmesiyle Gırgır'dan ayrılan Oğuz Aral, Avni adlı bir dergi çıkarmıştır. Dönemin dergileri arasında yaşanan rekabet dolayısıyla yazar ve çizer sıkıntısı yaşayan Avni kapanmak zorunda kalmıştır.

Leman Dergisi 1991 yılında kurulan Limon Dergisi ekibinin çıkardığı dergidir. Diğer dergilerin aksine Mehmet Çağçağ ve Tuncay Akgün ortaklığında bağımsız bir dergi olarak kurulmuştur. [\[13\]](#)

Mesut Ata, Felat Delibalta, Nihat Genç, Emirhan Perker, Güven Bilge, Mustafa Kemal Perker, Tuncay Akgün, Kemal Aratan, Atilla Atalay, Ahmet Yılmaz gibi isimleri bünyesinde barındırmaktadır. 2010 yılında 1000. Baskısını yaparak büyük bir başarı elde etmiştir.

Penguen Dergisi, Leman dergisinden ayrılan Metin Üstündağ, Bahadır Baruter, Selçuk Erdem, Erdil Yaşaroğlu ve arkadaşları tarafından Eylül 2002'de kurulmuştur. [\[14\]](#)

Cem Dinlenmiş, Erhan Tatlıdilli, Özer Aydoğan, Serkan Yılmaz, Semra Can, Doğan Güneş, Kenan

Yarar, Barış Atar, Selçuk Erdem, Met Üst, Serkan Altunigine, Bahadır Baruter, Erdil Yaşaroğlu gibi çizerleri bünyesinde bulundurmaktadır.

9 Ağustos 2007 tarihindeki resmi açıklamayla; Yiğit Özgür, Ersin Karabulut, Umut Sarıkaya, Uğur Gürsoy, Mehmet Çilingir ve Oky dergiden ayrılarak Uykusuz Dergisi'ni kurmuşlardır.

Uykusuz Derginin bazı karikatürist, yazar ve çizerleri; Uğur Gürsoy, Ersin Karabulut, Umut Sarıkaya, Yiğit Özgür, Emrah Ablak, Bülent Üstün, Cengiz Üstün, Vedat Özdemiroğlu, Deniz Ensari, Yılmaz Aslantürk, Fırat Budacı, Alpay Erdem, Barış Uygur, Cihan Ceylan, Cihan Kılıç, Ender Yıldızhan ve Yavuz Öztürk'tür.[\[15\]](#)

Karikatür Karakterleri ve Popüler Kültür Kurbanı Bahattin

Abdulcanbaz, Amcabey, Avanak Avni, Bezgin Bekir, Deli Cevat, En Kahraman Rıdvan, Kötü Kedi Şerafettin, Otisabi, Zihni Sinir, gibi karakterler; Türk mizahının önemli karakterleri arasında yer almaktadır.

2008 yılında Uğur Gürsoy tarafından Uykusuz Dergisi'nde çizilmeye başlanan Fırat ana karakterdir. Fırat çok küçük olduğundan annesi ona "nohuttan oğlan" der. Her alanda kendini birinci görür. Televizyon filmlerine, özellikle Kemal Sunal'ın ünlü Şabaniye ve Tosun Paşa filmlerine bayılır. Kendince yarattığı tuhaf oyunlarda "birincilik teli" birinciliği almışlığı vardır. Canı sıkıldığında "Hayaletli Adam" dediği hayali arkadaşıyla konuşur. Çok çabuk sinirlenir. İnatçı bir çocuktur. Banyo yapmayı hiç sevmez. Çoğu bölümde annesinden tokat yer.[\[16\]](#)

Fırat'ın yanında annesi Gülsüm, alt komşusu Tahsin, arkadaşı Hakan ve üst mahalleden Bahattin gibi karakterler de vardır.

Bahattin; Fırat'ın üst mahalleden arkadaşıdır. Serseri bir tipi vardır. Kulak arkasında sigarayla dolaşır. Yetişkin erkek ayakkabısı giyer. Fırat'ı sigaraya alıştırmaya girişimleri olmuştur. Bazı bölümlerde çalıştığı görülmektedir. Mahallesinde lakabı "Sümüklü Bahattin"dir. Abisinin askerden taramalı tüfek getirmesi ve aşık olduğu kızı kaçırmak en büyük hayallerindendir.[\[17\]](#)

Sosyal medyanın yeni "fenomeni", "trendi", "ikonu"; öyle ki konunun asıl kahramanını (Fırat) bile gölgede bıraktı. Hemen herkes onu "Pıçakçı Baattin" olarak tanıyor. Sosyal medya onu öyle bir hale getirdi ki, gerçekten karakterin ve yaratıcısının içi boşaltıldı. "Ülkücü Baattin", "Konyalı Baattin", "Pıçakçı Baattin", "Filmci Baatin", "Laz Baattin", "Fizyoterapist Baattin", "Galatasaraylı Baattin", "Baattin Marley", "Piç Adam Baattin" gibi yüzlerce kimliğe büründürüldü.

Cinsiyetçi yazınlardan politik eleştirilere değin her konuyla ilgili bir Baattin yaratıldı. Espri ile hiç alakası olmayan, hiçbir güldürü ögesi barındırmayan cenderelerin içine çekildi.

Yukarıda da değinildiği üzere Türkiye'nin mizahi kültürü oldukça zengindir. Popüler kültür ile bu değerli miras kirliliğe uğratılmamalı; mizahi kültürün çok önemli parçası olan Leman, GırGır, Penguen gibi dergilerle birlikte yayın hayatına devam eden Uykusuz'a ve çizer Uğur Gürsoy'a bu haksızlık yapılmamalıdır...

("Bunu kim olarak mı yazıyorum, kendimde bu hakkı nereden mi buluyorum, Uğur Gürsoy varken bana ne mi oluyor?" Bu da bir mizah...)

Hasan RAY

iletisim@politikadergisi.com [\[2\]](#)

Kaynakça:

- [1] Yılmazoğlu E. (2013) *Türkiye’de Mizah Yayıncılığının Kısa Tarihi*, Gündoğusu Dergisi (2013), Erişim Tarihi: 20.12.2013
<http://www.gundogusu.net/emre-yilmazoglu/turkiyede-mizah-yayinciliginin-kisa-tarihi.html> [3]
- [2] Özocak G. (2011) *Türkiye’de Siyasi İktidarın Mizahla İmtihani: İfade Özgürlüğü ve Karikatür*, TBB Dergisi (2011), Erişim Tarihi: 20.12.2013 <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2011-94-710> [4]
- [3] Yılmazoğlu E. a.g.e
- [4] Özocak G. a.g.e
- [5] Sol Haber Portalı (2013), *#diren Markopaşa*, Erişim Tarihi: 20.12.2013, <http://haber.sol.org.tr/kultur-sanat/diren-markopasa-haberi-83145> [5]
- [6] Demirci C. (2005), *Mizah Dergilerimizde Yazının Serüveni*, İmge Öyküler (2005), Erişim Tarihi: 20.12.2013 http://www.imge.com.tr/imgeoykuler/5/cihan_demirci.pdf [6]
- [7] Anonim, 1956 Dolmuş Mizah Dergisi (2012), Erişim Tarihi: 21.12.2013 <http://cinarmizah.blogspot.com/2012/05/1956-dolmus-mizah-dergisi.html> [7]
- [8] Yılmazoğlu E. a.g.e
- [9] Vikipedi, *Gırgır (Dergi)*, Erişim Tarihi: 20.12.2013 [http://tr.wikipedia.org/wiki/G%C4%B1rg%C4%B1r_\(dergi\)](http://tr.wikipedia.org/wiki/G%C4%B1rg%C4%B1r_(dergi)) [8]
- [10] Yılmazoğlu E. a.g.e
- [11] Cantek L. (2010), *Sanki hep aynı Türkiye*, Radikal Kitap (2010) http://www.radikal.com.tr/kitap/sanki_hep_ayni_turkiye-1031144 [9]; Yılmazoğlu E. a.g.e
- [12] Yılmazoğlu E. a.g.e
- [13] Vikipedi, *Leman (Dergi)*, Erişim Tarihi: 20.12.2013 [http://tr.wikipedia.org/wiki/Leman_\(dergi\)](http://tr.wikipedia.org/wiki/Leman_(dergi)) [10]
- [14] Vikipedi, *Penguen (Dergi)*, Erişim Tarihi: 20.12.2013 [http://tr.wikipedia.org/wiki/Penguen_\(dergi\)](http://tr.wikipedia.org/wiki/Penguen_(dergi)) [11]
- [15] Uykusuz Dergisi, Erişim Tarihi: 20.12.2013 <http://www.uykusuzdergisi.com/> [12]
- [16] Vikipedi, *Fırat (Karakter)*, Erişim Tarihi: 20.12.2013 [http://tr.wikipedia.org/wiki/F%C4%B1rat_\(karakter\)](http://tr.wikipedia.org/wiki/F%C4%B1rat_(karakter)) [13]
- [17] Vikipedi, *Fırat (Karakter)*

Yorumlar

- [Analiz](#) [14]
- [Medya](#) [15]
- [Güncel](#) [16]
- [Kültür/Sanat](#) [17]
- [Tarih](#) [18]
- [Toplumsal](#) [19]
- [Diğer](#) [20]

Kaynak URL (19/04/2024 - 14:13 tarihinde yazdırıldı):

<http://politikadergisi.com/okur-makale/turkiyede-mizah-kulturunun-gelisimi-ve-baattin>

Bağlantılar:

- [1] <http://politikadergisi.com/pd-uye/hasan-ray>
- [2] <mailto:iletisim@politikadergisi.com>
- [3] <http://www.gundogusu.net/emre-yilmazoglu/turkiyede-mizah-yayinciliginin-kisa-tarihi.html>
- [4] <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2011-94-710>
- [5] <http://haber.sol.org.tr/kultur-sanat/diren-markopasa-haberi-83145>
- [6] http://www.imge.com.tr/imgeoykuler/5/cihan_demirci.pdf
- [7] <http://cinarmizah.blogspot.com/2012/05/1956-dolmus-mizah-dergisi.html>
- [8] [http://tr.wikipedia.org/wiki/G%C4%B1rg%C4%B1r_\(dergi\)](http://tr.wikipedia.org/wiki/G%C4%B1rg%C4%B1r_(dergi))
- [9] http://www.radikal.com.tr/kitap/sanki_hep_ayni_turkiye-1031144
- [10] [http://tr.wikipedia.org/wiki/Leman_\(dergi\)](http://tr.wikipedia.org/wiki/Leman_(dergi))
- [11] [http://tr.wikipedia.org/wiki/Penguen_\(dergi\)](http://tr.wikipedia.org/wiki/Penguen_(dergi))
- [12] <http://www.uykusuzdergisi.com/>
- [13] [http://tr.wikipedia.org/wiki/F%C4%B1rat_\(karakter\)](http://tr.wikipedia.org/wiki/F%C4%B1rat_(karakter))
- [14] <http://politikadergisi.com/category/icerik-kategorileri/analiz>
- [15] <http://politikadergisi.com/category/icerik-kategorileri/medya>
- [16] <http://politikadergisi.com/category/icerik-kategorileri/guncel>
- [17] <http://politikadergisi.com/category/icerik-kategorileri/kultursanat>
- [18] <http://politikadergisi.com/category/icerik-kategorileri/tarih>
- [19] <http://politikadergisi.com/category/icerik-kategorileri/toplumsal>
- [20] <http://politikadergisi.com/category/icerik-kategorileri/diger>